

АДАПТАЦІЯ ВИКЛАДАЧА-ПОЧАТКІВЦЯ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Бунчук Оксана Володимирівна
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри
педагогіки і педагогічної майстерності

Безменова Наталя
здобувач вищої освіти другого рівня
заочно-дистанційного відділення
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Анотація. У статті розкрито сутність професійної адаптації викладача-початківця до роботи у закладі вищої освіти. В публікації уточнено поняття «адаптація особистості», «професійна адаптація особистості» та «професійна адаптація викладача-початківця закладу вищої освіти».

Ключові слова. Адаптація, професійна адаптація, викладач-початківець, професійна діяльність, заклад вищої освіти.

Новий етап розвитку українського суспільства ставить нові вимоги перед сучасною освітою. Виклик часу покладає на науково-педагогічних працівників нові завдання: перехід від передачі готових знань до активного процесу генерації нових знань, від формування слухняних слухачів до розвитку життєво необхідних компетенцій, від інтуїтивного застосування методик навчання до активного опанування та впровадження освітніх методологій. Рушійною силою розвитку сучасної освіти є інноваційна діяльність викладача як творчої особистості, оскільки суб'єктивний чинник є вирішальним під час пошуку, розробки, упровадження та поширення нових ідей.

Нова освітня діяльність сучасного викладача формується на засадах збереження і розвитку творчого потенціалу людини, її спрямованості на самовизначення, стабільно активної життєдіяльності у змінних соціальних

умовах, готовності до сприймання і вирішення нових завдань. Для освіти України потрібно підготувати нову генерацію молодих науково-педагогічних працівників, яка здатна розвивати вітчизняні науково-педагогічні традиції та утверджувати студентоцентристський підхід.

Педагогічна діяльність молодих викладачів передбачає певний період, впродовж якого відбувається усвідомлення основних цілей діяльності, її принципів, упорядкування професійних знань, умінь і навичок відповідно до вимог професії. Від визначення і врахування особливостей періоду адаптації і її характеру, результатів і термінів залежить ефективність усієї подальшої професійно-педагогічної діяльності, зростання рівня професійної майстерності та педагогічної культури, якість освітнього процесу закладу вищої освіти.

У 60-х – 70-х роках ХХ ст. з'являються праці, присвячені проблемі професійної адаптації (Ю. Александровський, С. Артемов, М. Будякіна, О. Зотова, І. Кряжева, Т. Кухарева, В. Немченко, С. Рилько, В. Синявський та ін.).

Значний внесок у вивчення проблем адаптації зробили вітчизняні науковці О. Солодухова (становлення особистості молодого вчителя в процесі професійної адаптації, психокорекція його особистісних якостей), О. Мороз (професійна і соціально-психологічна адаптація молодого вчителя), С. Селіверстов (адаптація студентів до навчання у вищому навчальному закладі), О. Плотнікова (дидактична адаптація студентів першого курсу ВНЗ), Н. Чайкіна (психологічна структура професійної адаптації молодого вчителя).

Розглянемо поняття адаптації особистості. У сучасній вітчизняній та зарубіжній довідковій літературі поняття «адаптація» розглядається як пристосуванням організму, індивідуума, колективу до умов зовнішнього середовища або до своїх внутрішніх змін, що призводить до підвищення ефективності їх існування і функціонування [1, с. 14].

Специфічність адаптації особистості полягає в тому, що в процесі своєї життєдіяльності вона стикається з необхідністю активного пристосування до різних елементів соціального середовища (виробничих, культурних, побутових, сімейних та ін.). Тому прийнято говорити про різні види адаптації, одним з яких є професійна адаптація.

Професійна адаптація – це тривалий послідовний процес, що включає декілька періодів, який завершується вибором професії, підготовкою до майбутньої професійної діяльності, і безпосередній період адаптації на робочому місці. Завершення періоду професійної адаптації у кожного педагога індивідуальне і залежить від безлічі чинників, але в цілому воно пов'язане з поняттям «адаптованість», яку ми визначаємо як освоєння норм професійної діяльності. Досягнення відповідності нормам забезпечує якісну професійну діяльність, оптимальну працездатність і є базою, фундаментом, неодмінною умовою для розвитку творчих здібностей педагога, вдосконалення професійної майстерності, формування індивідуального стилю діяльності [3, с. 14].

Фактори, що впливають на процес адаптації викладача-початківця: індивідуальні особливості і якість підготовки (мотивація вибору професії; наполегливість, цілеспрямованість і набуття знань і оволодіння професією; індивідуальні характерологічні особливості вчителя; якість підготовки випускників педагогічних коледжів та вузів; здатність системи освіти формувати навички творчого мислення і практичної діяльності; здатність формування нового психологічного стереотипу поведінки і взаємодії); матеріальні та соціальні фактори (ставлення держави та суспільства до професії вчителя, її престиж; матеріально-технічне забезпечення вітчизняної освіти і конкретного освітнього закладу; матеріальна забезпеченість вчителя і його побутові умови; умови праці та відпочинку викладача; можливості підвищення кваліфікації та професійного зростання молодого педагога; стан та вдосконалення законодавчої бази вітчизняної освіти) [4, с. 270].

Адаптацію можна вважати успішною, якщо в ході пристосування молодого фахівця досягнуті позитивні результати в професійній сфері (у цілому освоєна педагогічна діяльність, здійснюється творчий підхід до методик викладання, професійна майстерність високо оцінюється колегами та учнями). У сфері стосунків та взаємодії з колегами відзначається психологічний комфорт, а психофізіологічний стан не призводить до появи нервово-психічних захворювань. У такому випадку можна говорити про оптимальну адаптацію [2, с. 50].

Таким чином, підбиваючи підсумки, можна зробити наступні висновки. Професійна адаптація викладачів-початківців – це сукупність процесів оптимізації всієї вищої школи, яку можна розглядати як відкриту, активну, динамічну, багатоярусну педагогічну систему, орієнтовану на сучасний ринок праці.

Література

1. Георгиевский А. Б. Эволюция адаптаций (историко-методологическое исследование) / А. Б. Георгиевский. – Л.: Наука, 1989. – 189 с.
2. Мороз О. Г. Професійна адаптація молодого вчителя: навчальний посібник / О. Г. Мороз. – К.: КДШ ім. О. М. Горького, 1980. – 96 с.
3. Облес І. І. Педагогічні умови професійної адаптації викладача вищого навчального закладу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / І. І. Облес. – Запоріжжя, 2008. – 20 с.
4. Фролов А.Г., Хомочкина С.А., Матушанский Г.У. Адаптации преподавателя к профессионально-педагогической деятельности в высшей школе // Образовательные технологии и общество – 2006 – №9 (2) – С. 265-276.